

2. สถานการณ์ไฟไหม้ บนเส้นทางสู่สันติภาพ...

ตลอดปี 2547 สถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตบาดเจ็บและสูญหายจำนวนมาก แสงก่อสถานการณ์ลูกโซ่ต่อเนื่องไปสู่อุบัติเหตุที่ร้อนแรงสูงขึ้นเรื่อยๆ โดยที่ฝ่ายรัฐไม่สามารถระจับได้ ทำให้เกิดค่ากำรมต่อปริมาณ แห่งความรุนแรงที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำไป ล่ามีว่า จะนำพาประเทศไทยไปสู่สันติภาพของสังคมน่าง่ามการร้ายหรือไม่

หมอกควันแห่งความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เริ่มต้นเรื่อยมาตั้งแต่ปี 2546 แต่มาเข้มขึ้น เกล้าดเจนมาไกในช่วงต้นปี 2547 โดยในวันที่ 4 มกราคม เกิดการปันเป็นกว่า 400 กระบอก ณ กองทัพทหารพัฒนาที่ 4 อำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส ทำให้ทหารเสียชีวิต 4 คน และพวยมณฑันนักมีการยิงเพาโรงเรียนในนราธิวาส เกิน 20 แห่ง

จากเหตุการณ์ล้านปีในค่ายทหารครั้งใหญ่เมือง ทำให้คำพูดของ พ.ต.ท. หักมิติ ชินวัตร นายกฯ รัฐมนตรี ที่เคยระบุว่าความรุนแรงในพื้นที่ภาคใต้ เมินฟื้มอย่างใจกระจะก ถูกนำกลับมาทบทวนใหม่ และยังคงวัน ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นที่ยังคงอยู่ให้เห็นชัดเจนว่า การประเมินสถานการณ์ทั้งล่างทั้งจากสภาพชื้อเต็จจริงที่เกิดขึ้นมากหมายเพียงใด

กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 9 สรุปสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนได้ตลอดปี 2547 ว่า มีเหตุร้ายเกิดขึ้น 919 ครั้ง เป็นเหตุเกี่ยวข้องกับความไม่สงบ 496 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 53 ของเหตุร้ายที่เกิดขึ้น สำหรับพื้นที่เกิดเหตุมากที่สุดคือ จังหวัดนราธิวาส 455 ครั้ง รองลงมาคือปัตตานี 276 ครั้ง และยะลา 183 ครั้ง¹ ซึ่งนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ชี้ว่าเดือนมีนาคมปี 2547 เพียงเดือนเดียวเกิดเหตุการณ์รุนแรงมายอดครั้งที่มากที่สุดใน 10 ปีก่อนหน้านี้รวมกันถึง 17 เหตุการณ์

ก้าวแรกของการตับไฟใต้ กัวยเม็กเงิน

หนทางดับไฟได้ของรัฐบาลที่เกิดขึ้นในช่วงแรกก็คือ ใช้เศรษฐกิจนำความมั่นคง โดยนายกรัฐมนตรีประกาศว่า “จะใช้เวลาประมาณ 3 ปีต่อเนื่อง เพื่อเปลี่ยน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้เป็นจังหวัดที่จะมีการท่องเที่ยว มีการลงทุน มีศักยภาพ มีงานทำ มีระบบที่คนจะมีการศึกษาดีขึ้นกว่านี้”³ พั้นที่น้ำมันดูดึงกลาบปี 2547 จากรัฐบาลได้จ่ายเพิ่มกรณีดูดเงินประมาณ 700 ล้านบาท เพื่อนำไปใช้ดำเนินโครงการ 75 โครงการ

แต่คุณเมื่อนั่นว่าโครงการดังกล่าวจะถูกกลืนหายไปในพิริตฯ เพราะสารพัดเหตุร้ายเกิดขึ้นใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างต่อเนื่องไม่เว้าจะเป็น การลอบวางเพลิง การลอบยิง ทำร้าย การวางแผนเสียด้วยมีผู้เสียชีวิตทั้งชาวบ้าน เจ้าหน้าที่รัฐ และผู้นำศาสนา ทั่มถ้วน ความพยายามคลี่คลายสถานการณ์ของรัฐบาล ด้วยการประกาศกฎอัยการศึก ทุ่มกำลังปราบปราม โดยเฉพาะการประกาศจัตราชัยในเรียนปอเนะห์ ทำให้มีการบุกค้นโรงเรียนปอเนะห์ ครั้งแล้วครั้งเล่า ซึ่งกล่าวเป็นอีกหนึ่งชนวน ของความชัดแย้ง เป็นเหตุให้ศูนย์อิสลามประจำ 3 จังหวัดภาคใต้ออกแถลงการณ์เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2547 ประกาศยุติบทบาทใน การให้ความร่วมมือกับทางราชการในการแก้ปัญหาภาคใต้⁴

หนทางสู่สันติวิธี 7 ปีการ ข้อเสนอจากประชาชน 3 จังหวัด

ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ นายชาตุรัตน์ ฉายแสง รองนายกรัฐมนตรี ได้รับมอบหมายจากนายกรัฐมนตรีให้ทำหน้าที่รับฟังปัญหาจากชาวบ้าน ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้รูปแบบของประชาคม ให้ผลเป็น “แผนได้สันติสุข” เสนอวิธีแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี 7 ปีการเมืองเดือนเมษายน 2547 ดังนี้

1. ยกเลิกการจัตราชัยในโรงเรียนปอเนะห์ แต่ให้รัฐส่งเสริมและสนับสนุนโรงเรียนปอเนะห์แทน เพราะจังหวัดปัตตานีเป็นศูนย์กลางการเผยแพร่ศาสนาอิสลามในภูมิภาคแม่หล่ายร้อยปี

2. จ้างและบรรจุคนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ 3 พันคนเข้ามาเป็นครูโดยจะไม่รับคนนอกพื้นที่เข้ามาโดยเด็ดขาด

3. ไม่ยกเลิกบุคคลสองสัญชาติซึ่งมีจำนวนแสนกว่าคน โดยส่วนใหญ่เป็นคนไทยที่เข้าไปทำงานในมาเลเซียและสร้างรายได้เข้ารัฐปีละกว่าหนึ่งพันล้านบาท บุคคลเหล่านี้รับรู้มาเลเซียได้ออกใบอนุญาตทำงานให้ จำนวนคนที่มีปัญหามีเพียงไม่กี่คนเท่านั้น

4. ออกกฎหมายต่อโทรมรัฐที่ถูกกล่าวหาก่อนวันที่ 5 มกราคม 2547 และรัฐต้องหาอาชีพให้ทำ

5. ยกเลิกการส่งตำรวจจากส่วนกลางและทหารพวนลงไปปฏิบัติงานในพื้นที่ เพราะเจ้าหน้าที่ด้านความมั่นคงจากส่วนกลางไม่เข้าใจในวัฒนธรรมมุสลิม และเข้าไปสร้างปัญหามาก แต่ให้มีการส่งเสริมการตั้งกองกำลังรักษาความปลอดภัยในหมู่บ้านจากประชาชนในพื้นที่ขึ้นมาแทน โดยให้เจ้าหน้าที่รัฐเป็นผู้ฝึกสอนและควบคุม

6. ยกเลิกกฎอัยการศึกในบางพื้นที่ หากพื้นที่ได้ยังต้องการความคุ้มครองจากทหารรัฐให้คงกฎอัยการศึกไว้ หากพื้นที่ไม่ต้องการรัฐให้ยกเลิกกฎอัยการศึก

7. ให้จัดทำโครงการต่างๆ ในการพัฒนา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ภายใต้เงินประมาณ 1.2 หมื่นล้านบาทขึ้นมาใหม่ และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมร่างแผนพัฒนาพื้นที่ด้วย

นอกจากแผนสันติวิธีดังกล่าว สิ่งที่ถูกเน้นย้ำมากจากตัวอย่างของนายชาตุรัตน์ ฉายแสง ก็คือ “เจ้าหน้าที่รัฐต้องยกเลิกการใช้ความรุนแรงในพื้นที่อย่างเด็ดขาด โดยเฉพาะการอุ้มของตำรวจที่สร้างความไม่พอใจให้ประชาชนในพื้นที่มาก” อย่างไรก็ตาม แผนสันติวิธี 7 ปีการเมืองนี้ถูกนำเสนอพิจารณาของคณะกรรมการรัฐมนตรี แต่อย่างใด เพราะเพียงแค่การประชุมฝ่ายความมั่นคง เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2547 มีรัฐมนตรีหลายคนด้วยกันแต่สิ่งที่สั่งเรื่องการพิจารณาแผนดังกล่าวออกไปอย่างไม่มีกำหนด⁵

“

เหตุร้ายที่มัสยิดกือเชะ

เหตุการณ์ที่กล้ายเป็นด้วยเรื่องอุบัติภัยในพื้นที่ภาคใต้เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 28 เมษายน 2547 มีการนูกจมตีเข้าหน้าที่ในยะลาไอล์เรียกัน 11 จุด แต่ที่สุดของการตอกเป็นเป้าแห่งความสนใจในระดับโลกก็หนีไม่พ้นเหตุการณ์ที่มัสยิดกือเชะ ที่น้ำไปสู่เหตุการณ์รุนแรงจนมีผู้เสียชีวิตเฉพาะในมัสยิดกือเชะถึง 32 คน และภายในวันเดียว กันนี้ทำให้มีตัวเลขของผู้เสียชีวิตพุ่งสูงถึง 108 คน

จากแรงเสียดทานที่เกิดขึ้นทั้งในและนอกประเทศไทย โดยเฉพาะจากกลุ่มโลภมุสลิม ทำให้รัฐบาลต้องแต่งตั้ง 'คณะกรรมการอิสรภาพ' ให้สวนข้อเท็จจริงกรณีเหตุการณ์มัสยิดกือเชะ เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2547 ผลการได้สวนได้ข้อสรุปว่า การยุติเหตุการณ์ที่มัสยิดโดยสันติวิธี น่าจะมีความเหมาะสมและอำนวยประโยชน์ให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้มากกว่าวิธีรุนแรง การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้ตัดสินใจใช้กำลังและความรุนแรงเข้ามุติสตานการณ์ โดยเฉพาะการใช้ระเบิดสังหารชัวร์ เข้าไปภายในมัสยิดถึง 8 ลูกนั้น ถือได้ว่าเกินสมควรแก่เหตุ คณะกรรมการอิสรภาพ เห็นว่ารัฐควรพิจารณาจ่ายเงินค่าช่วยเหลือให้แก่ก้ายาห์ของผู้เสียชีวิต และแก่ผู้ที่ได้รับบาดเจ็บทั้งสองฝ่าย⁶

การชุมนุมที่ทางบีบีซีคาดว่ามี 85 คน

เพียง 6 เดือนหลังจากเหตุการณ์ 'กระทึ่มโลก' ที่มัสยิดกือเชะ เหตุการณ์ที่ไม่มีใครคาดคิดเกิดขึ้นอีกครั้งเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2547 ชาวบ้านนับพันคนมาชุมนุมกันที่หน้าสถานีตำรวจนครบาล สามเภา ตากใบ จังหวัดนราธิวาส เพื่อเรียกห้องให้ปล่อยตัวชุดรักษาความปลอดภัยที่ถูกจับกุมจำนวน 6 คน เหตุการณ์ชุมนุมนานปลาย และนำไปสู่การสลายกลุ่มผู้ชุมนุม ทำให้มีผู้เสียชีวิตในที่เกิดเหตุ 6 คน ถูกจับอีก 300 คน แต่การผลลงข้อเท็จจริงในวันถัดมากลับปรากฏว่ามียอดผู้เสียชีวิตรวมถึง 85 คน และถูกจับกุมมากถึง 1,300 คน จำนวนผู้เสียชีวิตที่รู้ๆ กลับเพิ่มขึ้นมาหนึ่งเดือน สำนักงานการและร้อยล้านบาท⁷

บริศนาแห่งความตายที่ทางบีบีซีประเมินว่าใหญ่ในเวทีโลกอีกครั้ง วิกฤตการณ์นี้อ้างทองยักษ์สถานการณ์ในพื้นที่ภาคใต้ให้จำดึงลงสู่ความน่าดูหมิ่นและร้ายสืกอย่างถึงที่สุด อีกทั้งยังกินอาณาเขตกว้างไกลออกไปถึงต่างประเทศ จนเกิดการเรียกห้องให้มีการสอบสวนข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่ทางบีบีซีคาดว่ามี 85 คน จำนวนนี้เป็นผู้เสียชีวิตที่รู้ๆ กลับเพิ่มขึ้นมาหนึ่งเดือน สำนักงานการและร้อยล้านบาท⁸

ต้นเดือนพฤษภาคม 2547 คณะกรรมการอิสรภาพ สอนข้อเท็จจริง กรณีเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบที่ อ. ตากใบ จ. นราธิวาส ถูกแต่งตั้งขึ้น ผลการสอบสวนข้อเท็จจริงได้ข้อสรุปว่า มีความบกพร่องในการรับน้ำยาด้วยกันกับการเสียชีวิตคาดการณ์ไว้ 3 ราย ในเวลา และท่อมา วันที่ 7 พฤษภาคม 2548 จึงปรากฏ ผลการสอบสวนของกระทรวงกลาโหมให้ย้ายนายทหารทั้ง 3 นาย ซึ่งปฏิบัติหน้าที่บกพร่องออกจากตำแหน่งหลัก โดยมีคำสั่งให้เข้ามาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิของทัพนัก

ทำที่แตกความเห็นใจผู้ปฏิบัติและนักวิชาการ

ด้วยสถานการณ์ที่นับวันยังเลว ráยลงเรื่อยๆ นี้เอง ทำให้หลายฝ่ายตั้งคำถามถึงการยุบ 'ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้' (ศอ.บต.) และกองกำลังผสมพลเรือน ตำรวจ ทหาร (พดท.43) ทั้งพลเอกชัยสิทธิ์ ชินวัตร ผู้บัญชาการทหารสูงสุด⁹ และนายภูมิรัตน์ ทักษิณพงศ์ อดีตผู้อำนวยการสำนักงานการต่อต้านยาเส้นและอาชญากรรม พดท.43 ทำให้เกิดช่องว่างทางด้านยุทธการและการข่าว เมื่อทหารถอนกำลังออกมายังไรมีการถ่ายอ่านใจให้ตำรวจคุณพื้นที่ต่อ

ขณะที่ศาสตราจารย์ชัยอนันต์ สมุทวนิช ตั้งข้อสังเกตต่อ บทบาทของ ศอ.บต. ว่า ระบบการเรียนรู้ของราชการในรูป ศอ.บต. ได้สั่งสมประสบการณ์ ความรู้ และความสัมพันธ์อันดีกับประชาชนใน 3 จังหวัดภาคใต้ ที่สำคัญคือเป็นองค์กรที่ชาวมุสลิมส่วนใหญ่ใช้เนื้อเชื่อใจ ขณะที่ปัจจุบันไม่มีโครงสร้างใดๆ¹⁰

ผลของวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะเหตุการณ์ตากใบ ทำให้เกิดความคิดเห็นที่หลากหลายและแตกต่างกันอย่างสุดขั้วจนน่าวิตก นักวิชาการจากทั่วประเทศไทยจำนวน 144 คน ได้ลงชื่อร่วมกันถึงนายกรัฐมนตรี เพื่อเรียกห้องให้มีการแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ในพื้นที่ภาคใต้ด้วยสันติวิธี โดยยืนข้อเสนอให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการสมานฉันท์แห่งชาติ ซึ่งนำไปสู่การส่งตัวแทนนักวิชาการเข้าพบนายกรัฐมนตรี เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่ทำให้เนื้อรัฐบาลเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2547 และหนึ่งในนักวิชาการจำนวน 22 คนที่เข้าพบนายกรัฐมนตรี ได้นำเสนอความต้องการให้รับคำเชิญจากนายกรัฐมนตรีเข้าทำหน้าที่ประธานคณะกรรมการสมานฉันท์แห่งชาติ โดยต่อมาได้มีการแต่งตั้งกรรมการ รวม 48 คน จากทุกภาคส่วนของสังคม

ปัญหาไฟใต้ที่ยังระอุและไม่คลี่คลายง่ายๆ

ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในพื้นที่ภาคใต้ถือเป็นสถานการณ์ร้อนแรงที่ประชาชนจับตาดูตลอดปี 2547 โครงการช่วยเหลือภาคใต้ที่สำคัญทางประเทศไทยได้สรุปสถานการณ์ความรุนแรงใน 3 จังหวัดภาคใต้ไว้¹¹ ทำให้สังคมไทยรู้สึกว่าได้เข้าสู่สมรภูมิเลือดของสังคมร่วมก่อการร้ายโดยไม่รู้ตัว เพราะคืออยู่ มีความชัดเจนขึ้นว่าผู้ก่อความไม่สงบเป็น 'กลุ่มแบ่งแยกดินแดน' โดยอาศัยฐานความเชื่อทางชาตินิยม-ศาสนา และผลประโยชน์จำนวนมากในเขตพื้นที่

แต่ความพยายามแก้ไขปัญหาอย่างจริงจังของรัฐบาลในรอบปี 2547 ที่มีลักษณะการลงมือต้องถูก มีการปรับเปลี่ยนบุคลากรและหน่วยงานรับผิดชอบป้องกัน ทางทางแก้ไขจุดอ่อนในด้านการช่วยเหลือแบบขององค์กรเจ้าภาพเพื่อสร้างความเป็นเอกภาพ ในระดับนโยบายและผู้ปฏิบัติงาน กลายเป็นที่มาของคำว่าด้วยการทำให้เหตุการณ์ใน 3 จังหวัดภาคใต้บานปลายอย่างที่เป็นอยู่หรือไม่

'การจัดตั้งกองกำลังทหารสาธารณะ' ...แนวทางการแก้ปัญหาในปี 2548

มีความชัดเจนในเชิงนโยบายว่า รัฐบาลมีแนวคิดที่จะตั้ง 'กองพลทหารราบที่ 15' ประจำภารกิจใน 3 จังหวัดภาคใต้ แบบเต็มอัตราศึก โดยทุ่มงบประมาณจำนวนสูงถึง 16,770 ล้านบาท กลางเดือนกุมภาพันธ์ 2548 นายกรัฐมนตรีประกาศจะใช้มาตรการแบ่งพื้นที่หมู่บ้านออกเป็น 3 สี คือ แดง เหลือง เขียว โดยหมู่บ้านสีแดงจะไม่ได้รับงบประมาณเลย หมู่บ้านสีเหลืองมีปัญหาเล็กน้อย ต้องแก้ไขปัญหา และหมู่บ้านสีเขียวไม่มีปัญหา รัฐบาลจะเพิ่มงบประมาณให้ต่อมา กองอานวยการเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ (กอ.สส.จช.) ออกแฉลงกรณ์ว่าหมู่บ้านสีแดง คือหมู่บ้านที่มีแกนนำผู้ก่อการร้ายขึ้นกับการก่อความไม่สงบ เจ้าหน้าที่จะเร่งเข้าทำความสะอาดเข้าใจและขัดเงื่อนไขอย่างเร่งด่วน หมู่บ้านสีเหลือง คือหมู่บ้านที่ไม่มีความชัดเจนของแกนนำและผู้ก่อการร้ายขึ้นกับการก่อความไม่สงบ และหมู่บ้านสีเขียว คือหมู่บ้านที่เป็นปกติสุข¹²

การจะใช้มาตรการเด็ดขาดแบบ 'รัฐทหาร' นี้ แม้จะเป็นทางแก้ปัญหาที่รัฐบาลเรียกว่าจะได้ผล แต่ยังมีหลายฝ่ายที่วิตกกังวลและเกรงว่าอาจเป็นชนวนให้เกิดความรุนแรงที่หนักขึ้น แนวทางดังกล่าวใน ดร.รามรัตน์ ตามไท นักวิชาการสันติวิธีได้ชี้ไว้ในบทความ 'จังหวัดชายแดนภาคใต้: บททดสอบปัญญาทางการเมือง การปกป้องของประเทศไทย'¹³ ที่เขียนตั้งแต่เมื่อปี 2546 ว่ามักเป็นแนวคิดของรัฐบาลที่ประสงค์ปัญหาการเรียกร้องแยกดินแดนหรือความไม่สงบอื่นๆ เช่น ในประเทศเม็กซิโก สเปน ไอโอว่าไครสต์ และพิลิบปินส์ ได้ดำเนินการเหมือนๆ กันและได้พัฒนาไปสู่การต่อสู้ที่รุนแรงยิ่งขึ้น โดยไม่มีที่ท่าจะจบลงอย่างสงบสันติได้

แนวทางสันติวิธีที่พยายามดึงหลักมาดังต่อไปนี้ในเมษายน 2547 เมื่อล่วงเข้าเดือนเมษายน 2548 ก็มีการจัดตั้งคณะกรรมการสามานักน์แห่งชาติอย่างเป็นทางการ รัฐบาลยกเลิกการแบ่งโขนสี และยืนยันที่จะไม่ใช้มาตรการรุนแรง มุ่งให้ความยุติธรรมกับประชาชนทุกฝ่าย เส้นทางสันติภาพในพื้นที่ภาคใต้ที่แม้จะดูห่างไกล แต่ก็เริ่มมองเห็นแสงสว่างไว้ในอนาคต

จ้าวนะปัญเสียเช็ค และบาดเจ็บ
(ระหว่างเดือนมกราคม - ธันวาคม 2547)

ยอดผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บ ในพื้นที่ 4 จังหวัด คือ สงขลา ยะลา ปัตตานี และราชอาณาจักร รวมกันทั้งสิ้น 1,020 ราย แยกเป็นการร่วงเสียชีวิต 64 ราย บาดเจ็บ 183 ราย ทหารเสียชีวิต 26 ราย บาดเจ็บ 58 ราย บารายการฟายอื้นๆ และประชาชนเสียชีวิต 299 ราย บาดเจ็บ 390 ราย ยอดทั้งหมดนี้ไม่บันทุณการสูญเสียชีวิตของผู้ก่อความไม่สงบในกรณีร่องรอย 106 ราย การสูญเสียชีวิตของผู้ชุมนุมประท้วงทางใต้ 85 ราย และจำนวนบุคคลเจ็บในทั้งสองกรณีที่มีมากกว่าหนึ่งพันคน (หมาย: กองบัญชาการตำรวจดูโอรือ 9 (ได้รับข้อมูลเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2548))

”